

Trump en Brexit hinderen de wetenschap

OPGETEKEND DOOR MARJAN BROUWERS

Vervolg van pagina 5

en zo andere bedrijven de kans geven om betaalbare generieke geneesmiddelen te ontwikkelen.' Van die mogelijkheid is bij de bestrijding van HIV op grote schaal gebruik gemaakt. Dat heeft ertoe geleid dat aidsmedicijnen nu wereldwijd toegankelijk zijn, ook in ontwikkelingslanden. Voor haar onderzoek bij de Global Health Unit van het UMCG analyseert 't Hoen hoe dat proces is verlopen en wat de succesfactoren waren.

Angst

Ondanks het succes van de HIV-bestrijding blijft het vrij uitzonderlijk dat overheden octrooien opzijzetten voor de aanpak van andere ziektes. Dat komt door angst, betoogt 't Hoen: 'De farmaceutische industrie betoogt dat de exorbitante bedragen voor geneesmiddelen nodig zijn om innovatie te betalen en dat die innovatie door overheidsingrijpen in het gedrang komt. Met dat dreigement hebben ze enorm veel succes gehad, terwijl er een groot gebrek aan betrouwbare gegevens is over de ware kosten van de ontwikkeling van nieuwe medicijnen. Als je kijkt naar het voorbeeld van het hepatitis C-medicijn: die ontwikkelingskosten heeft de industrie in drie maanden terugverdiend.'

Dat moet dus anders, betogen de geneesmiddelenexperts in *The Lancet*. Bijvoorbeeld door grotere transparantie over de kosten van innovatie te eisen. En door niet achteraf te betalen voor de hoge prijzen van medicijnen, maar vooraf voor de kosten van onderzoek. 'Dan creëer je een markt voor de ontwikkeling van medicijnen waar behoefte aan is, in plaats van voor medicijnen waar de industrie de hoogste winst op kan behalen.'

Tijd is rijp

Een deel van de oplossing ligt ook in het onderhandelen met de industrie over patentlicenties en een 'patent pool' te creëren voor alle nieuwe essentiële geneesmiddelen. Patenthouders stemmen er dan mee in dat er al goedkope versies ontwikkeld en op de markt gebracht worden in arme landen voordat het patent afloopt. Dat dit werkt, bewijst de in 2010 opgerichte Medicines Patent Pool waarbij afspraken zijn gemaakt voor nieuwe aidsgeneesmiddelen. In vijf jaar tijd leverde de pool een besparing van bijna 120 miljoen dollar op bij de aankoop van geneesmiddelen in ontwikkelingslanden. 't Hoen was de eerste directeur.

De tijd is rijp voor verandering, zegt 't Hoen. 'Veel van deze onderwerpen broeien ook in de Verenigde Staten. Ik had goede hoop dat er onder Hilary Clinton maatregelen zouden worden genomen die ook de belangen van mensen in ontwikkelingslanden zouden beschermen. Helaas staat dat met de verkiezing van Trump tot president stil. Maar ook in Europa gist het. In reactie op ons rapport hebben minister Schippers en minister Ploumen in *The Lancet* heel duidelijk gesteld dat het systeem kapot is en dat er een alternatief, beter systeem nodig is. Dat heb ik in al die jaren nooit eerder zo duidelijk uitgesproken gehoord in de politiek. Als ik morgen niet onder een bus loop, ga ik een fundamentele verandering zeker meemaken.'

De wetenschap is gebaat bij een zo groot mogelijke mobiliteit van personen, geld en kennis. Het succes van een universiteit wordt bepaald door de kwaliteit van de mensen die er werken. Deze moeten de vrijheid hebben om waar dan ook ter wereld hun onderzoek te doen op de manier die zij willen. Denk maar eens aan de hoeveelheid nationaliteiten in de groep van Ben Feringa. Maar de vrijheid van personenverkeer staat momenteel onder druk. Onder andere door de pogingen van Donald Trump om per decreet mensen uit bepaalde landen de toegang tot de VS te ontzeggen. Daarmee blokkeert hij internationale samenwerking op het gebied van de wetenschap en dat is een slechte zaak. Ook de Brexit heeft negatieve gevolgen voor de wetenschap. Voor ons is het Verenigd Koninkrijk een heel belangrijke strategische partner. Topuniversiteiten als Oxford en Cambridge zijn nu vaak in de lead bij gezamenlijke Europese subsidieaanvragen, maar dat kan niet meer na de Brexit. We zien binnen consortia al verschuivingen, omdat men het risico op afwijzing door Brussel soms te groot vindt als een Britse universiteit de hoofdaanvrager is. Dat is voor de samenwerking natuurlijk funest. Theresa May verwacht veel van de VS, maar onze ervaring is dat de Amerikanen wel willen samenwerken met Europese universiteiten, maar dat dit financieel gezien een eenzijdig verhaal is, omdat het geld eigenlijk altijd in de VS blijft.

Ook zorgwekkend vind ik de trend in de VS om 'alternative facts' te verkiezen boven wetenschappelijke feiten, zoals bij klimaatonderzoek. De wetenschap moet in alle vrijheid harde feiten boven tafel kunnen brengen en onze gezamenlijk kennis op een rijtje kunnen zetten. Onze kwaliteit als wetenschappers wordt bepaald door onze 'peers', niet door een regering. Dat de wetenschappers van de Amerikaanse klimaatorganisatie EPA eerst toestemming moeten vragen aan de regering voordat ze hun onderzoek mogen publiceren, gaat natuurlijk nergens over. Als de overheid bepaalt wat er onderzocht mag worden en wat eruit moet komen, dan leef je in een bananenrepubliek. Gelukkig weten goede wetenschappers toch altijd weer manieren te vinden om naar buiten te komen met hun resultaten. Denk aan de Japanse celbioloog Shinya Yamanaka die zijn onderzoek naar embryonale stamcellen moest staken onder politieke druk en vervolgens ontdekte hoe je stamcellen kunt winnen uit huid- en spiercellen. Hij won er in 2012 de Nobelprijs mee.

De wetenschap is nooit af. Dat is het eerste wat studenten moeten leren. Het is als een puzzel waarvan je nooit alle stukjes zult vinden. Elk nieuw resultaat leidt tot nieuwe inzichten en vragen, elke interpretatie tot nieuwe invalshoeken en conclusies. Daarom vind ik het zo belangrijk dat studenten nieuwsgierig blijven en zich blootstellen aan andere meningen en ideeën. Blijf niet in een bubbel waar iedereen er net zo over denkt als jij, maar kijk om je heen, luister naar wat er nog meer is. Beperk je niet tot je eigen informatieset, maar houd een open mind. Blijf kritisch en nieuwsgierig. Dat is overigens ook een goed advies aan de media.

Elmer Sterken, rector magnificus